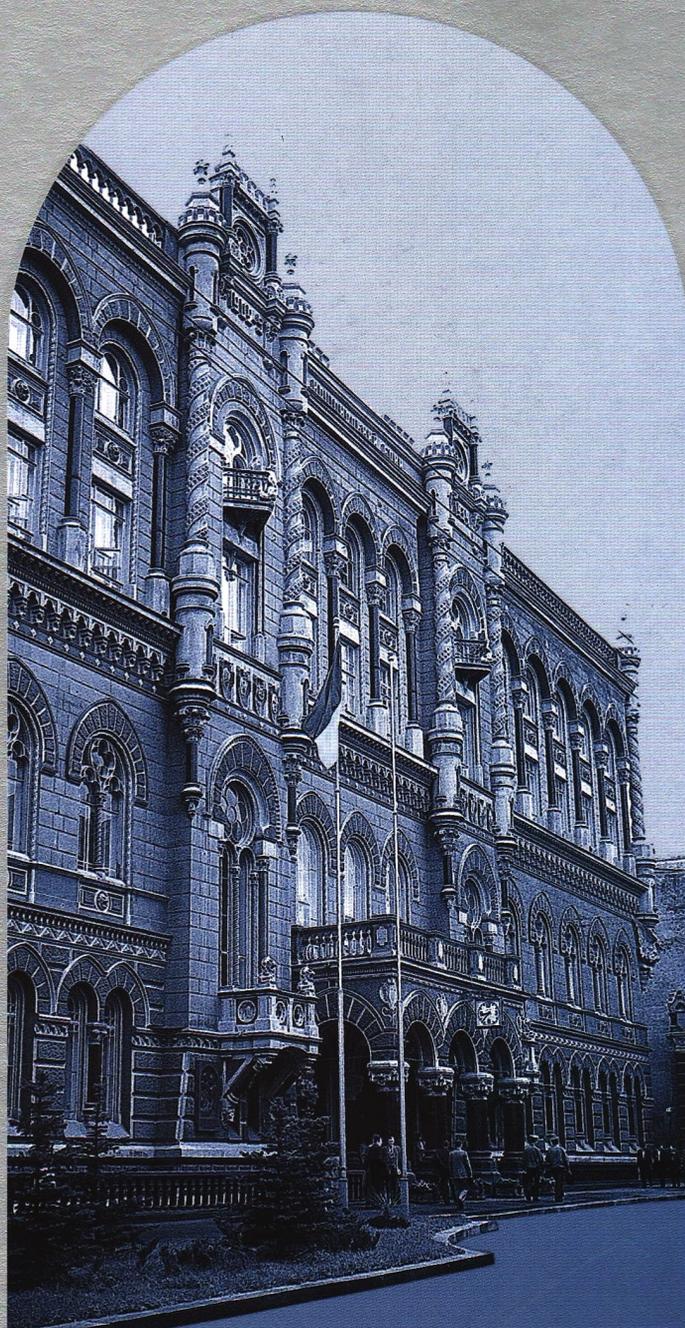

ВІСНИК

Вісник Національного банку України

4/2005

Вісник Національного банку України

4/2005

Щомісячний науково-практичний журнал
Національного банку України

Видається з березня 1995 року

№ 4 (110) ♦ Квітень 2005

Здано до друку 29.03.2005 р.

ЗМІСТ

ДОРОГОЦІННІ МЕТАЛИ

М.Фатєєв, Л.Галаяпа	3	Світовий ринок дорогоцінних металів
БАНКИ УКРАЇНИ		
В.Галасюк, В.Галасюк	8	Оцінка майна банків, що ліквідуються, за ліквідаційною вартістю
	27	Ігор Гіленко — “Фінансист року — 2004”
В.Лапін	52	Мотивація роботи з охорони праці та її економічні аспекти у банківській установі
	64	Зміни і доповнення до Державного реєстру банків, внесені за період із 1 лютого по 1 березня 2005 р., а також зміни і доповнення до переліку операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл Національного банку України на здійснення операцій, внесені за період із 1 лютого по 1 березня 2005 р.
	68	Основні показники діяльності банків України на 1 березня 2005 року

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ

В.Харченко	9	Підсумки діяльності банків України на ринку платіжних карток у 2004 році
С.Компанієць	33	Перспективи розвитку Національної системи масових електронних платежів

БАНКИ, ПРАВО, КОНСУЛЬТАЦІЇ

Н.Грищук	15	Правове регулювання іпотечного кредитування та іпотечних ринків в Україні
-----------------	-----------	---

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

В.Фурман	20	Перспективи створення альянсів страхових компаній і банків в Україні
В.Батковський	28	Проблеми кредитування малого підприємництва

Редакційна колегія:

КІРЄЄВ О.І. (голова),
БУРЯК С.В., БАЖАЛ Ю.М., ГАЙДАР Є.Т.,
ГАЛЬ В.М., ГАЛЬЧИНСЬКИЙ А.С., ГЕЄЦЬ В.М.,
ГРЕБЕНІК Н.І., ГРУШКО В.І., ДОМБРОВСЬКИ Марек,
ІЛАРІОНОВ А.М., КРАВЕЦЬ В.М.,
КРОТЮК В.Л., КРЮЧОВА І.В.,
ЛАНДІНА Т.В., МАТВІЄНКО В.П.,
МЕЛЬНИЧУК М.О., МІЩЕНКО В.І.,
МОРОЗ А.М., ОСАДЕЦЬ С.С.,
ПАЛАМАРЧУК А.Б., ПАСІЧНИК В.В.,
ПАТРИКАЦ Л.М., ПЕТРИК О.І.,
ПОДОЛЄВ І.В., РАЄВСЬКИЙ К.Є.,
РИЧАКІВСЬКА В.І., САВЛУК М.І., САВЧЕНКО А.С.,
СЕНИЦЬ П.М., СМОВЖЕНКО Т.С.,
ФЕДОСОВ В.М., ХОФФМАНН Лутц,
ШЕВЦОВА О.Й., ШЛАПАК О.В.,
ШУМИЛО І.А., ЮЩЕНКО В.А.,
ЯРЕМЕНКО С.О., ЯЦЕНЮК А.П.

Номер підготовлено редакцією
періодичних видань НБУ

Головний редактор

ПАТРИКАЦ Л.М.

Заступник головного редактора

КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ з випуску журналу “Вісник НБУ”

Начальник відділу **ПАПУША А.В.**

Редактор з питань бухгалтерського обліку, розрахунків
та інформаційно-програмного забезпечення

КОМПАНІЄЦЬ С.О.

Редактор з питань валютного регулювання
та міжнародних банківських зв'язків **БАКУН О.В.**

Відповідальний секретар **ЛІПІНСЬКА С.М.**

Головний художник **КОЗИЦЬКА С.Г.**

Літературний редактор **КУХАРЧУК М.В.**

Дизайнери **ПЛАТОНОВА Н.Г., ХАРУК О.В.**

Коректори **СІЛЬВЕРСТОВА А.І., ГОРБАНЬ Н.В., ПОНУР Л.О.**

Оператор **ЛИТВИНОВА Н.В.**

Реклама і розповсюдження:

ГРЕБІШКОВ В.І., ГРИЦЕНКО М.Р.

Фото **НЕГРЕБЕЦЬКОГО В.С., МІЛЕВСЬКОГО Л.А.**

Черговий редактор

ПАПУША А.В.

Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-28, 03028, Україна

тел./факс: (044) 264-96-25

тел.: (044) 267-38-06, 265-38-25

E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавком України
09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Засновник і видавець:

Національний банк України.

Адреса: вул. Інститутська, 9, Київ-8, 01008, Україна

Журнал рекомендовано до друку

Вченою радою Київського національного

економічного університету

Публікації в журналі Вищою атестаційною комісією
України визнано фаховими

Видається у комплекті з додатком “Законодавчі
і нормативні акти з банківської діяльності”

Передплатний індекс 74132

Дизайн

Редакція періодичних видань НБУ

Надруковано з готового оригінал-макета

відділом видавничого обслуговування

Господарсько-експлуатаційного управління НБУ

Адреса друкарні:

просп. Науки, 9, Київ-28, 03028, Україна

Формат 60 × 90 / 8. Друк. офсетний.

Фіз. друк. арк. 9.0

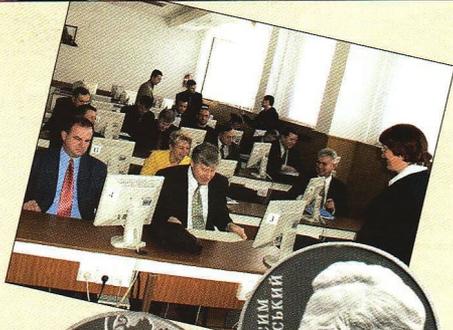
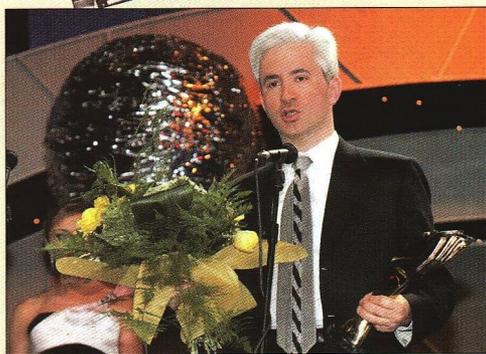
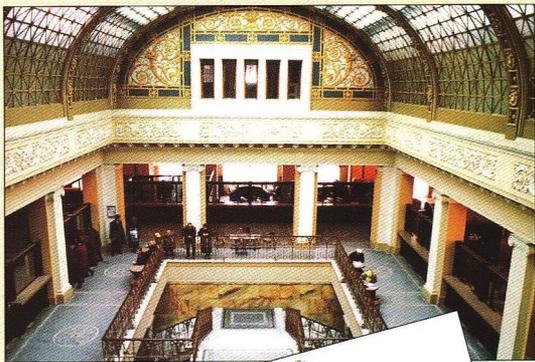
Умовн. друк. арк. 9.0. Обл.-вид. арк. 10.1

Тираж 2000 прим.

При передруку матеріалів, опублікованих у журналі,
посилання на “Вісник Національного банку України”
обов'язкове. Редакція може публікувати матеріали
в порядку обговорення, не поділяючи думку автора.

Відповідальність за точність викладених фактів
несе автор, а за зміст рекламних матеріалів —
рекламодавець.

© Вісник Національного банку України, 2005

І.Лютий,
О.Юрчук

- 39 Фінансова стабільність банків як основа розвитку ринку фінансових послуг
- 69 Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у лютому 2005 року

ФОНДОВИЙ РИНОК

І.Брітченко,
Р.Перепелиця

- 23 Роль комерційних банків у розбудові фондового ринку України
- 70 Ринок державних цінних паперів України у лютому 2005 року

МАКРОЕКОНОМІКА

Т.Унковська

- 35 Взаємозв'язок процентних ставок у контексті монетарної трансмісії та оптимізації політики рефінансування
- 69 Основні макроекономічні показники розвитку України у лютому 2000—2005 років

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Л.Снігурська

- 43 Операції банків з андеррайтингу та їх облік

СВІТОВА ЕКОНОМІКА

Д.Попов,
Р.Лисенко

- 48 Міжнародний досвід побудови системи оцінки фінансової стійкості як елемента загальнодержавного управління економікою країни

НАГЛЯД, АУДИТ, КОНТРОЛЬ

Г.Білокінь

- 54 Застосування економіко-математичних моделей у внутрібанківському аудиті

Р.Гриценко

- 57 Теоретичні аспекти організації банківського нагляду в сучасних умовах

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

- 43 Загальний зовнішній довгостроковий борг України за кредитами в іноземній валюті (за станом на 31.12.2004 р.)
- 59 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за лютий 2005 року)
- 60 Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за лютий 2005 року)

ЛІТОПИС БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Т.Смовженко,
З.Комаринська

- 62 Неповторна архітектурна пам'ятка Львова

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

- 66 Про введення в обіг ювілейної монети "Павло Вірський"
- 66 Про введення в обіг ювілейної монети "Максим Рильський"

АНОТАЦІЇ

- 71

Роль комерційних банків у розбудові фондового ринку України

Розвинутий фондовий ринок — важливий чинник залучення інвестицій, який характеризує глибину й ефективність здійснення ринкових реформ у перехідній економіці. Головною метою його діяльності є акумулювання тимчасово вільних ресурсів суб'єктів господарювання та населення, аби спрямувати їх на реструктуризацію економіки країни.

Щоб зрозуміти значення ступеня розвитку фондового ринку для економіки, необхідно з'ясувати сутність ринку цінних паперів. У вітчизняній економічній літературі під терміном “фондовий ринок” найчастіше розуміють саме ринок цінних паперів. Проте щодо рівнозначності понять “фондовий ринок” і “ринок цінних паперів” єдиної точки зору немає. Приміром, авторитетний російський фахівець у даній галузі Я.М.Міркин вважає ці дефініції тотожними [1].

Оскільки цінні папери формують певний тип економічних ресурсів і закріплюють права на сукупність інших ресурсів, їх можна у певному сенсі називати фондовими цінностями, а ринок, на якому вони обертаються, — ринком фондових цінностей або фондовим ринком. З іншого боку, виникнення класичних цінних паперів було пов'язано з бажанням емітента залучити ресурси, щоб утворити фонди грошових коштів певного призначення.

На думку Б.Рубцова [2], термін “фондовий ринок” походить від французького “fonds” або англійського аналога “funds”, що можна перекласти як грошовий капітал. Однак термін “fonds” у західній термінології зустрічається дуже рідко; переважно використовується інша дефініція — “stock”, що перекладається як “акція”, або “фонд”. Звідси походить поняття фондової біржі (stock market). Проте сьогодні у США під терміном “stock market” розуміють виключно ринок акцій.

Особливістю поняття “фондовий ринок” є те, що цей ринок, з одного

боку, становить систему економічних відносин щодо обміну, в центрі якої — товар “цінні папери” (він є дублікатом прав на різного роду ресурси, насамперед, позичкову вартість). З іншого боку, фондовий ринок — це система інститутів, з яких він складається (емітенти, інвестори, брокерсько-дилерські установи, організаційно оформлені ринки, ринкова інфраструктура, механізм взаємодії між ними тощо).

Комерційний банк — єдиний у ринковій економіці універсальний інститут посередництва, здатний виконувати все різноманіття операцій на фінансовому ринку країни, в тому числі й на його фондовому сегменті. Водночас у цьому універсалізмі криється певна суперечність. З одного боку, банківська система повинна уособлювати стабільність і непохитність інституційних засад ринкової економіки, а з іншого — фондові операції мають певний спекулятивний характер і їх здійснення пов'язане з тим чи іншим рівнем ризику, насамперед, систематичного.

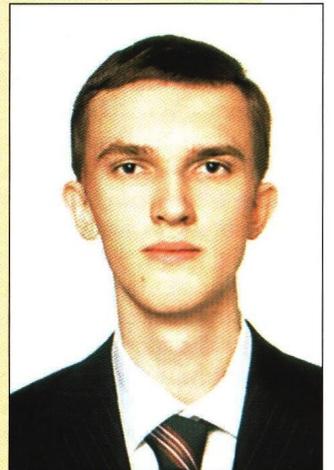
Аналізуючи роль і місце банківської системи на фінансовому ринку, вчені виокремлюють дві основні взаємопов'язані функції: забезпечення економіки необхідною кількістю засобів платежу за рахунок ефекту мультиплікатора і трансформація заощаджень в інвестиції. Проте в умовах слабкого розвитку небанківського фінансового сектора, покликаного забезпечувати економіку країни довгостроковими ресурсами через операції на фондовому ринку, банківській системі України доводиться перебирати виконання його функцій на себе. Зауважимо, що саме вона ініціювала розвиток недержавного пенсійного забезпечення, зокрема корпоративних пенсійних фондів, компаній з управління активами та значною мірою сприяла становленню страхового ринку країни.

Згідно із Законом України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. № 2121-III комерційні

Ігор Брітченко

Докторант Донецького державного університету економіки і торгівлі імені М.Туган-Барановського.
Кандидат економічних наук,
доцент

Роман Перепельца

Аспірант Донецького державного університету економіки і торгівлі імені М.Туган-Барановського

У статті проаналізовано роль і функції банків у розбудові одного із сегментів українського ринку капіталів — ринку цінних паперів. Автори порушують актуальні питання розвитку вітчизняного фондового ринку та з'ясовують причини, які стримують розширення діяльності банків на ньому.

банки можуть здійснювати на фондовому ринку такі операції:

- емісію власних цінних паперів;
- організацію купівлі-продажу цінних паперів за дорученням клієнтів;
- операції на фондовому ринку від свого імені;
- інвестиції у статутні фонди та акції інших юридичних осіб;
- довірче управління цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами;
- депозитарну діяльність і діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Для виконання останніх трьох операцій необхідно отримати письмовий дозвіл Національного банку України, а торгівля цінними паперами, депозитарна діяльність, діяльність з ведення реєстрів власників цінних паперів та управління активами підлягає також обов'язковому ліцензуванню в Державній комісії із цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР).

На фондовому ринку можна виділити три умовні напрями діяльності комерційного банку: як емітента, як інвестора, як професійного його учасника.

Щодо емісійної діяльності банків, то вона пов'язана передусім зі зростанням нормативу адекватності регулятивного капіталу в 2004 році — з 8 до 10% [3], що спонукало більшість банків, особливо системних, суттєво збільшити свої статутні фонди. Так, на 01.01.2005 р. статутний капітал банків України становив 1 500.75 млн. євро, що на 393.09 млн. євро, або на 35.49% більше, ніж на початок 2004 року [4]. Водночас лише за одинадцять місяців 2004 року загальний обсяг випусків акцій, зареєстрованих ДКЦПФР, становив 20 171.12 млн. грн. [5].

За відсутності достатньої кількості товариств, акції яких пройшли процедуру лістингу і на які посередники на фондовому ринку виявляють значний попит, комерційні банки не в змозі диверсифікувати свої активи, що перешкоджає їх розвитку та формуванню довгострокових фінансових ресурсів, необхідних для стабільного розвитку реального сектору економіки. Так, за станом на 01.01.2005 р. частка цінних паперів у активах і зобов'язаннях комерційних банків України була суттєво нижчою (відповідно 6.2 та 0.2%) порівняно з іншими країнами, зокрема, країнами — членами Європейської валютної системи (34.6 та 57.6%), Польщею (22.3 та 1.3%) та Чехією (17.5 та 15.3%) [6].

Слабка активність вітчизняних

банківських установ також на ринку боргового фінансування. Протягом одинадцяти місяців 2004 року зареєстровано 178 випусків корпоративних облигацій на суму 3 271.321 млн. грн., з яких лише 217.5 млн. грн. припадало на банки [5]. На 05.12.2004 р. найбільші емісії корпоративних облигацій здійснили банки: “Аваль” (80 млн. грн.), Райффайзенбанк Україна (36 млн. грн.), Прокредит-банк (35 млн. грн.), Кредитпромбанк (27 млн. грн.), “Дністер” та “Хрещатик” (по 25 млн. грн.), Укрсиббанк (22.5 млн. грн.), Альфа-банк Україна (18.25 млн. грн.), Укрсоцбанк (17.5 млн. грн.), “Форум” та Агрокомбанк (по 15 млн. грн.) [7].

Відповідно до Інструкції НБУ “Про порядок регулювання діяльності банків в Україні” банки, строк діяльності яких становить не менше одного року, можуть залучати незабезпечені кошти юридичних і фізичних осіб на умовах субординованого боргу з подальшим урахуванням цих коштів у капіталі банку 2-го рівня. Боргові цінні папери під субординований борг випускаються у вигляді ошадних/депозитних сертифікатів або облигацій у сумі не менше 100 тис. грн. На 01.01.2005 р. субординована заборгованість становила лише 1.3% від зобов'язань банків України [4], що може бути зумовлено такими факторами: строк субординованого боргу повинен становити не менше 5 років без права дострокового розірвання договору, що є вельми тривалим терміном в умовах нестабільної економіки; граничний відсоток за субординованим боргом встановлюється Національним банком без урахування індивідуальних особливостей окремих інвесторів; кошти за субординованим боргом у разі банкрутства або ліквідації банку повертаються інвесторам після задоволення вимог інших кредиторів, що суттєво збільшує їх кредитні ризики.

Емісійну активність банків повинно стимулювати й чинне законодавство, адже з професійних учасників фондового ринку, які мають право здійснювати торгівлю цінними паперами, лише банки уповноважені торгувати цінними паперами власного випуску.

Інвестиційна діяльність банків на фондовому ринку жорстко обмежена. Так, за нормативами НБУ, загальний розмір прямих інвестицій не повинен перевищувати 60% від регулятивного капіталу банку, в тому числі не більше 15% за кожним емітентом

[3]. Виходячи з нормативу адекватності регулятивного капіталу банку на рівні 10%, частка прямих інвестицій в активах банку не повинна перевищувати 6%. На 01.01.2005 р. інвестиційний портфель комерційних банків України становив лише 6.2% від загальних чистих активів [4], а частка їх прямих інвестицій у статутних фондах акціонерних товариств — близько 9.6%, що значно менше частки у статутних фондах інших груп власників [8]. Ця норма не відповідає реальним потребам економіки. Значущість банків у формуванні статутного капіталу підприємств має бути більшою.

На інвестиційну активність банків на фондовому ринку негативно впливає сектор державних боргових зобов'язань, відволікаючи ресурси з реального сектору економіки країни. Так, облигації внутрішньої державної позики для погашення простроченої бюджетної заборгованості з податку на додану вартість викликали високу зацікавленість учасників ринку, адже дисконт за цими цінними паперами становив 19—25%, тобто їх дохідність суттєво перевищувала дохідність операцій на кредитному ринку. В результаті значну частину емісії так званих “ПДВ-облігацій” викупили банки, а обсяги торгів цим інструментом у Першій фондовій торговельній системі (ПФТС) протягом 2004 року, за попередніми даними, перевищили 58% від загального обсягу торгів державними цінними паперами. З іншого боку, активізація на ринку державних цінних паперів сприяє їх використанню Національним банком України для підтримки ліквідності банківської системи.

Як професійний учасник фондового ринку комерційний банк може здійснювати операції:

- щодо випуску та обігу цінних паперів, тобто провадити комерційну (за власний рахунок і від свого імені), комісійну (від свого імені і за рахунок клієнта) діяльність та діяльність з випуску цінних паперів (від імені та за рахунок клієнта);

- щодо управління активами недержавних пенсійних фондів та інститутів спільного інвестування;

- щодо ведення реєстрів власників іменних цінних паперів і депозитарну діяльність зберігача. Залежно від обраних напрямів роботи на фондовому ринку банк формує певний портфель цінних паперів, зокрема: торговий портфель; портфель цінних паперів на продаж; портфель цінних паперів,

що утримуються до погашення; портфель інвестицій в асоційовані та дочірні компанії. За даними на 01.10.2004 р., комерційні банки представляли 135 із 887 торговців цінними паперами України (порівняльні дані за обсягами виконаних договорів різними видами торговців цінними паперами наведено у таблиці 1 [9]).

ристати як для поповнення обігових коштів, так і для реструктуризації виробництва. Емітуючі облігації, банківські установи мають безумовну перевагу — вони можуть повною мірою виконувати функції андерайтера, адже, володіючи значними кредитними ресурсами, в змозі викупити непогашену частину випуску облігацій із

становлять значну конкуренцію реєстраторам, для яких цей вид діяльності є виключним і не може поєднуватися з іншою професійною діяльністю на фондовому ринку. Порівняльні дані щодо обсягів провадження реєстраторської діяльності найбільшими банками України подано в таблиці 3 [10].

Тільки три найбільші банки, що надають послуги реєстратора, охоплюють 14.54% всіх акціонерних товариств, котрі користуються послугами реєстраторів. Однак їх частка у кількості відкритих для власників цінних паперів рахунків значно нижча — 7.88%. Це зумовлено тим, що банки не спроможні повною мірою обслуговувати власників цінних паперів великих підприємств, де постійно відбуваються динамічні зміни, які в цьому питанні надають перевагу спеціалізованим компаніям. Попри те, що державна політика спрямована на поступове об'єднання функцій реєстраторів і зберігачів цінних паперів, інститут реєстратора безумовно потрібний. Це пов'язано передусім із великою кількістю міноритарних акціонерів, які з'явилися унаслідок широкомасштабної приватизації державного майна. Незважаючи на проблеми, зумовлені існуванням подвійних реєстрів підприємств (чого можна було уникнути за бездокументарної форми емісії цінних паперів), наявність сертифікатів цінних паперів як документів, що підтверджують право власності суб'єктів на цінні папери, певною мірою все ж гарантує дотримання права приватної власності.

Стосовно депозитарної діяльності зберігача цінних паперів, то тут банки є безумовними лідерами, адже їм можуть провадити лише банківські установи й торговці цінними паперами. Так, за

Таблиця 1. Порівняльні дані за обсягами виконаних договорів торговцями цінними паперами

Вид торговців цінними паперами	Млн. грн., відсотки			
	IV квартал 2003 р.	I квартал 2004 р.	II квартал 2004 р.	III квартал 2004 р.
"Чисті торговці"	61 832.48 76.4%	52 742.43 72%	43 425.86 63.78%	54 788.84 66.57%
Інвестиційні компанії	6 971.87 8.6%	7 568.97 10%	8 944.77 13.14%	9 116.78 11.07%
Комерційні банки	12 064.78 15%	12 794.97 18%	15 716.98 23.08%	18 385.72 22.34%
Разом	80 869.13 100%	73 106.37 100%	68 087.61 100%	82 291.34 100%

Хоча на комерційні банки припадає лише 11.43% від загальної кількості виконаних у III кварталі 2004 року договорів (на 6.20% більше, ніж у II кварталі 2004 року), обсяги виконаних ними договорів збільшилися [9] і в сумі становили 18 385.72 млн. грн., або 22.34% від загального обсягу виконаних договорів. Порівняно з I кварталом 2004 року ця величина збільшилася на 5 590.75 млн. грн. При цьому переважали обсяги договорів з комерційної діяльності: у III кварталі 2004 року вони на 7 060.01 млн. грн., або у 2.25 раза перевищували відповідний показник за договорами з комісійної діяльності.

На відміну від більшості торговців, банки є економічно незалежними учасниками фондового ринку, самостійно приймаючи рішення щодо інвестування коштів. Передусім це стосується операцій із векселями та придбання корпоративних облігацій провідних емітентів, щодо яких гарантований дохід та під заставу яких можна отримати відносно дешеве фондування у великих системних банках. Такі банки мають надлишок ліквідності, проте готові інвестувати кошти в короткострокові високоліквідні активи (строком від двох тижнів до одного-двох місяців).

Як засвідчила практика, одним із найперспективніших напрямів діяльності банків на фондовому ринку є організація випусків цінних паперів, особливо корпоративних облігацій. На відміну від більшості акцій, облігації приносять підприємствам реальні ресурси, котрі можна вико-

наступним їх розміщенням на вторинному ринку. В таблиці 2 подано перелік найбільших лід-менеджерів емісії корпоративних облігацій, що перебували в обігу чи в процесі розміщення за станом на 05.12.2004 р. (за даними CBonds Україна, на той час в обігу було 229 випусків сукупною вартістю 4 951.383 млн. грн., а в процесі розміщення — 18 випусків сукупною вартістю 451 млн. грн. [7]).

Завдяки розгалуженій мережі філій та відділень системні банки мають більші можливості щодо обслуговування клієнтів. Це сприяє їх становленню як складової фондового ринку країни, що забезпечує облік прав власності на цінні папери в документарній та бездокументарній формах. У цьому аспекті банки

Таблиця 2. Найбільші лід-менеджери випусків корпоративних облігацій

№ п/п	Лід-менеджер	Кількість випусків	Загальний обсяг випусків, млн. грн.
1	Альфа-банк Україна	12	766.15
2	АКБ "Укрсоцбанк"	10	711.5
3	АКБ "Укрсиббанк"	20	459
4	Перший український міжнародний банк	5	266.9
5	АППБ "Аваль"	8	254
6	АКБ "Аркада"	9	196
7	ЗАТ "Банк НРБ-Україна"	2	175.25
8	АКБ "Морський транспортний банк"	1	156
9	АКБ "Форум"	6	118.136
10	ВАБанк	6	112.50
11	АБ "Укргазбанк"	4	81
12	АКБ "Райффайзенбанк Україна"	2	71
13	АКБ "Перший інвестиційний банк"	1	50
14	СКБ "Дністер"	4	48
15	ВАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України"	4	40
Разом		94	3 505.436

Таблиця 3. Показники діяльності найбільших банків з надання реєстраторських послуг на 01.10.2004 р.

Реєстратор	Кількість реєстрів емітентів	Частка, %	Кількість власників цінних паперів	Частка, %
АКБ "Приватбанк"	1423	7.62	701 592	4.46
АКПІБ "Промінвестбанк"	807	4.32	410 479	2.61
АКБ "Укрсоцбанк"	486	2.60	127 811	0.81
Інші реєстратори	15 954	85.46	14 493 767	92.12
Разом	18 670	100.00	15 733 649	100.00

даними ДКЦПФР, на 30.09.2004 р. діяльність зберігача цінних паперів здійснювали 138 суб'єктів, серед них — 76 банків [11]. Водночас банки дещо поступаються торговцям цінними паперами, що мають ліцензію зберігача, як за обсягами проведених операцій, так і за кількістю відкритих рахунків зберігачам цінних паперів (див. таблицю 4). Це пояснюється тим, що банки обслуговують інтереси переважно певних фінансово-промислових груп, а отже, є номінальним утримувачем цінних паперів.

умовах нерозвинутості небанківського фінансового сектору та фондового ринку загалом необхідно вирішити низку питань, зокрема:

- ♦ підвищити ефективність діяльності Національної депозитарної системи за рахунок удосконалення законодавства в частині усунення наявних розбіжностей у нормативних документах, уніфікації обліку цінних паперів і централізації системи шляхом створення центрального депозитарію з метою зменшення ризиків у процесі проведення розрахунків за

ня системи гарантійних депозитів для хеджерів на товарному та фондовому ринках, обов'язкового зберігання контрольних копій систем реєстрів власників іменних цінних паперів у їх центральному реєстрі у форматі, що дає змогу поновити систему реєстру в разі його втрати. До того ж необхідно забезпечити інтеграцію національної депозитарної системи у міжнародний ринок цінних паперів, що потребує встановлення кореспондентських відносин між Центральним депозитарієм України, який перебере на себе функції існуючих Національного депозитарію України та Міжрегіонального фондового союзу, і центральними депозитаріями держав — членів ЄС та інших розвинутих країн;

- ♦ створити умови для підвищення рівня капіталізації та ліквідності фондового ринку, зокрема — встановити жорсткий контроль за дотриманням нормативного законодавства емітентами та професійними учасниками цього ринку, аби не допустити корпоративні конфлікти і грубе порушення прав міноритарних акціонерів; забезпечити інформаційну прозорість фондового ринку, вдосконалити систему розкриття інформації завдяки запровадженню Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку; заохочувати створення публічних компаній, рекомендуючи їм підтримувати певний відсоток акцій у вільному обігу на фондовому ринку (скажімо, не менше 10%);

- ♦ поліпшити корпоративне управління шляхом тісної співпраці з Організацією з економічного співробітництва та розвитку, запровадження акціонерними товариствами кодексів корпоративного управління (в яких було б чітко розмежовано відповідальність керівних органів товариства, визначено права та обов'язки акціонерів), дотримання переважних прав акціонерів на придбання акцій додаткової емісії, посилення контролю за придбанням та продажем акціонерним товариством власних акцій з метою запобігання збагаченню окремих посадових осіб;

- ♦ вирішити проблему обігу векселів на організованому сегменті ринку, що дасть змогу запровадити прозоріший механізм ціноутворення на них, адже вони становлять значну частину операцій банків із цінними паперами;

- ♦ переглянути нормативи інвестування комерційними банками коштів у статутні фонди підприємств, що сприятиме підвищенню дохідності розміще-

Таблиця 4. Кількість і номінальна вартість операцій з переказу цінних паперів між зберігачами у 2003 році

Назва зберігача	Кількість операцій	Назва зберігача	Номінальна вартість операцій, млн. грн.
АТЗТ "Обрій Капітал"	4 010	АТЗТ "Обрій Капітал"	6 702.09
ТОВ "ЗЦПКБ"	2 570	ВАТ "Кредитпромбанк"	4 408.50
ВАТ "Кредитпромбанк"	1 762	ТОВ "ЗЦПКБ"	2 465.44
ЗАТ "Банк НРБ-Україна"	1 322	АБ "ІНГ банк Україна"	1 636.83
АБ "ІНГ банк Україна"	1 314	ЗАТ "Донгорбанк"	1 361.72
ЗАТ "Альтера фінанс"	1 191	ТОВ "Індустрія цінних паперів"	1 277.27
АКБ "Інтеграл-банк"	959	ЗАТ "Альтера фінанс"	1 258.25
ВАТ "Перкомбанк"	862	АБ "ІНГ банк Україна"	908.32
ТОВ "ФК "Славутич-капітал"	794	АКІБ "Укрсиббанк"	890.49
ТОВ "Укрпромбанк"	694	ВАТ "Перкомбанк"	716.87
Інші	19 428	Інші	14 806.46

Для професійних учасників фондового ринку важливо, щоб зберігачі були здатні проводити якомога більшу кількість операцій, оскільки угоди на організованому фондовому ринку можуть здійснюватися лише зі знерухомленими цінними паперами. Комерційні банки не спроможні забезпечити потрібну оборотність депозитарних активів, а відтак виконують пасивну роль у функціонуванні депозитарної системи. Водночас їм належить значна частка у статутному фонді Міжрегіонального фондового союзу (57.70% — приватним банкам, 6.80% — недержавним) — єдиному депозитарію в Україні, що обслуговує обіг знерухомлених цінних паперів між зберігачами [12].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Попри те, що комерційні банки відіграють визначальну роль у розвитку фондового ринку країни, в

договорами щодо цінних паперів. Подальша централізація Національної депозитарної системи передбачає: забезпечення діяльності за єдиними правилами і в єдиній системі електронного документообігу; надання зберігачам, які не є банками, ліцензій на відкриття та ведення поточних грошових рахунків для нарахування дивідендів; розширення повноважень професійних учасників ринку цінних паперів стосовно можливості надання ними широкого спектра персоналізованих послуг (управління цінними паперами, грошовими коштами за договорами з клієнтами).

Зниження рівня ризиків під час розрахунків за договорами щодо цінних паперів у ході розвитку системи забезпечуватиметься шляхом запровадження на організованому ринку цінних паперів механізму врегулювання цих договорів за принципом "поставка проти платежу", створен-

них ресурсів банків і спростить перетікання капіталу між технологічно пов'язаними підприємствами;

♦ розширити перелік видів цінних паперів, під заставу яких можуть рефінансуватися комерційні банки в НБУ, та підвищити граничний відсоток вартості цінних паперів, за яким здійснюється рефінансування банків, для корпоративних (облігацій) та іпотечних цінних паперів. Подальший розвиток іпотечних паперів пов'язаний насамперед зі створенням стандартних умов надання іпотечних кредитів усіма банками України, що сприятиме впровадженню механізмів сек'юритизації їх активів;

♦ установити граничні нормативи щодо операцій комерційних банків із державними цінними паперами, які відволікають кошти з реального сектору;

♦ розширити практику надання банківських гарантій під випуск облігацій платоспроможних підприємств, адже багато з них мають значні обсяги діяльності, проте через розмір статутного фонду не можуть залучити достатні ресурси;

♦ всебічно сприяти діяльності банків стосовно створення корпоративних пенсійних фондів як інститу-

ту забезпечення економіки відносно дешевими довгостроковими фінансовими ресурсами;

♦ проводити комерційними банками дієву політику щодо використання ощадних сертифікатів, що дасть їм змогу здійснювати гнучку політику управління залученими коштами, а населенню — брати активнішу участь у розвитку фондового ринку України;

♦ зобов'язати емітентів корпоративних і муніципальних облігацій та цінних паперів, що знаходяться у лістингу організаторів торгівлі, пройти процедуру рейтингу згідно з методикою рейтингової оцінки, розробленою Кабінетом Міністрів України, скориставшись переліком ліцензованих рейтингових агентств, котрі мають право на проведення відповідної діяльності. □

Література

1. Миркин Я. Ценные бумаги и фондовый рынок. — М.: Перспектива, 1995. — С. 100.
2. Рубцов Б. Мировые рынки ценных бумаг. — М.: Изд-во "Экзамен", 2002. — С. 7.
3. Постанова Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 "Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні".

4. www.aub.com.ua

5. Інформаційна довідка про стан розвитку фондового ринку України за 11 місяців 2004 року. — К., 2004. — 7 с.

6. Яценюк А. Фондовий ринок України: проблеми та перспективи розвитку // Вісник НБУ. — № 11. — 2004. — С. 5.

7. Информационно-аналитический бюллетень "Рынок облигаций Украины" // CBonds Украина. — № 12. — 2004. — 46 с.

8. Назарова Г.В. Структура власності в моделях корпоративного контролю в промисловості // Фінанси України. — 2003. — № 9. — С. 62—70.

9. Аналіз діяльності торговців цінними паперами у III кварталі 2004 року. — К., 2004. — 29 с.

10. Аналітична інформація про діяльність щодо ведення реєстрів власників іменних цінних паперів на фондовому ринку України у III кварталі 2004 року. — К., 2004. — 7 с.

11. Аналітична інформація щодо подання адміністративних даних за станом на 30.09.2004 року депозитарними установами, що здійснюють депозитарну діяльність зберігачів цінних паперів. — К., 2004. — 7 с.

12. Річний звіт МФС за 2003 рік. — К., 2004. — 38 с.

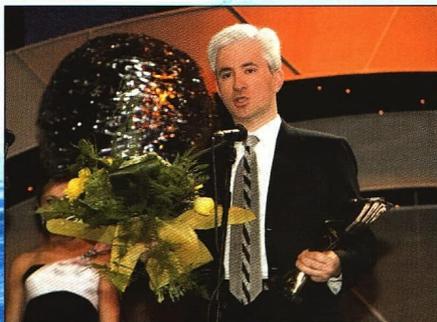
Вітаємо! /

Ігор Гіленко — "Фінансист року — 2004"

12 березня у Національному палаці "Україна" вручено нагороди переможцям загальнонаціональної програми "Людина року — 2004" за найвищі професійні та громадські досягнення. У числі людей, які творять новітню історію України, названо відомих політиків, учених, підприємців, митців, спортсменів, банкірів.

Переможцями "Людини року" в номінаціях "Банкір року", "Фінансист року", "Меценат року" та інших за дев'ять років існування програми члени її Вищої академічної ради називали банкірів Вадима Гетьмана, Віктора Ющенка, Володимира Стельмаха, Володимира Матвієнка, Сергія Тігіпка, Ігоря Юшка, Федора Шпиґа, Олександра Дубілета, Ігоря Францевича та інших. На цьогорічному урочистому вшануванні кращих із кращих володарем титулу "Фінансист року" визнано голову правління банку "Надра" Ігоря Гіленка. Лауреатами в цій номінації стали голова правління банку "Хрещатик" Дмитро Гриджук та голова правління Укрсоцбанку Борис Тимонькін.

Щиро вітаємо всіх переможців і лауреатів програми "Людина року — 2004", зичимо нових звершень і перемог.

Ігор Гіленко — "Фінансист року — 2004".

ДЕВ'ЯТА
ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНА ПРОГРАМА
«ЛЮДИНА РОКУ 2004»

Голова правління
ВАТ КБ "Хрещатик"
Дмитро Гриджук.

Голова правління
АКБ "Укрсоцбанк"
Борис Тимонькін.

Ринок державних цінних паперів України у лютому 2005 року

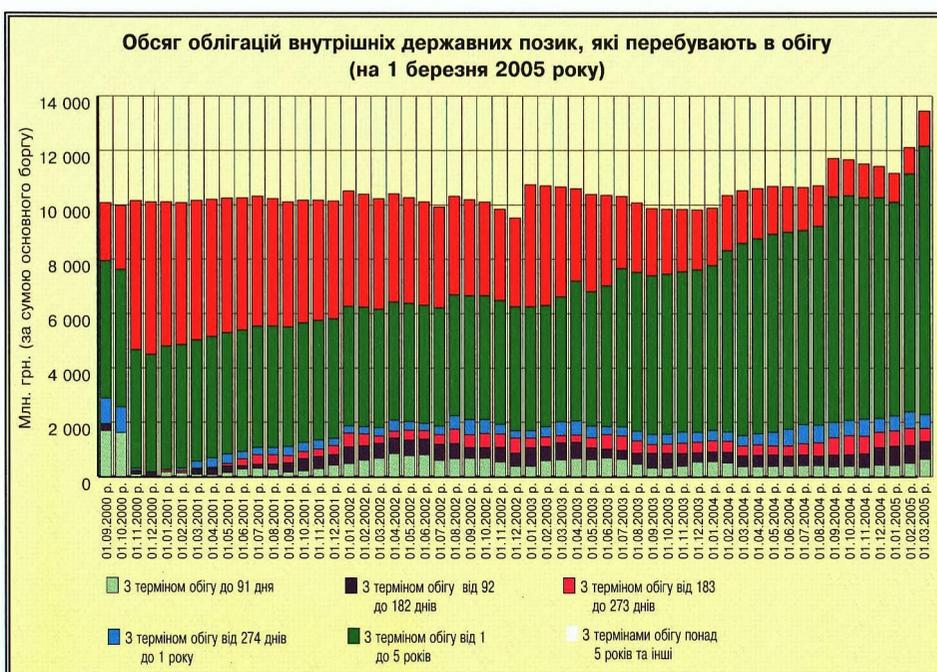
Результати розміщення облігацій внутрішніх державних позик у лютому 2005 року

Номер розміщення	Дата проведення розрахунків за придбані облігації	Пропозиція			Результати				
		Встановлені обмеження на загальний обсяг розміщення облігацій, шт.	Номинал облігацій, грн.	Розмір купона на одну облігацію, грн.	Термін погашення облігацій	Обсяг розміщених облігацій, шт.	Залучено коштів до державного бюджету від розміщення облігацій, тис. грн.	Встановлений рівень доходності облігацій, %	Середньозважений рівень доходності облігацій, %
5	02.02.2005 р.	1 000 000	1 000	29.85	30.12.2009 р.	1 000 000	1 086 613.04	9.99	9.82

Обсяг розміщення облігацій внутрішніх державних позик за лютий 2005 року

Період	Обсяг розміщених облігацій, шт.	Залучено коштів до державного бюджету, тис. грн.
Січень	1 044 500	1 056 483.99
Лютий	1 000 000	1 086 613.04
Березень		
I квартал	2 044 500	2 143 097.02
Квітень		
Травень		
Червень		
II квартал		
I півріччя	2 044 500	2 143 097.02
Липень		
Серпень		
Вересень		
III квартал		
Жовтень		
Листопад		
Грудень		
IV квартал		
Усього з початку року	2 044 500	2 143 097.02

Обсяг облігацій внутрішніх державних позик, які перебувають в обігу (на 1 березня 2005 року)

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.